

АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Досліджено сучасний стан ринку праці в Україні, приділено увагу його проблемам, а також можливим методам їх вирішення.

Аннотация. Исследовано современное состояние рынка труда в Украине, уделено внимание его проблемам, а также возможным методам их решения.

Annotation. The paper examines the current state of the labor market and focuses on the problems and possible methods of solving them.

Ключові слова: економіка, ринок праці, проблеми, перспективні напрями, розвиток, прогнозування.

Метою статті є визначення сучасного становища ринку праці в Україні, дослідження існуючих проблем та пошук перспективних напрямів його розвитку.

Ринок праці відображає більшість політичних і соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі. Стан ринку праці визначає становище національної економіки в цілому, і методи макроекономічного регулювання, та ефективність соціальної політики, особливо у сфері загальної та професійної освіти. Тому необхідно оптимізувати ситуацію на ринку праці, що забезпечить зростання виробництва та добробуту українського населення.

Проблеми і перспективи розвитку вітчизняного ринку праці та його вплив на всі сфери суспільного життя українців досліджуються багатьма науковцями: Безчасним Л. К., Богинею Д. П., Воротиною Л. І., Долішнім М. І., Злупкою С. М., Качаном Є. П., Лукиною І. І., Ніколенком Ю. В., Палкіною Ю. І., Уманським О. М., Устенком О. А., Черваньовою Д. М., Чухною А. А., Горілим А. Г. У їх працях розроблено теоретико-методологічні й практичні питання формування та становлення національного ринку праці й окремих його елементів.

Ринок праці – суспільно-економічна форма руху трудових ресурсів. Як економічна категорія ринок праці представляє систему виробничих відносин між робітниками, підприємцями і державою, по-перше, з приводу обміну індивідуальної здібності до праці на фонд засобів, необхідних для відтворення робочої сили, та, по-друге, з приводу розміщення робітників у системі суспільного розподілу праці відповідно до законів товарного виробництва та обороту [1, с. 22].

На практиці ринок праці сприймається як механізм виявлення і погодження попиту та пропонування робочої сили, тобто цей ринок має спільні риси з іншими складовими загального ринку. Це попит, пропозиція, ціна. Водночас ринок праці відрізняється від інших ринків. Суть відмінності в тому, що для робітника продаж робочої сили, її ціна, служать, як правило, основним джерелом життєдіяльності. Тому продаж робочої сили не можна відкласти на тривалий час, чекаючи більш сприятливого співвідношення попит-пропозиція [2, с. 185].

За останні роки чотири процеси докорінно змінили у розвинутих країнах стан ринку праці:

- Зростання профспілок (зрівняння влади між працівником та роботодавцем).
- Послаблення соціальних недоліків (закон про соціальне страхування, житлове будівництво, медицина, освіта та ін.).

• Держава взяла на себе відповідальність за рівень виробництва (зниження податків або збільшення видатків з бюджету, або й те, і інше. Таким чином, держава збільшує попит і нарощує виробництво).

• У провідних державах зник старомодний підприємець, на зміну якому прийшов менеджер, корпоративний бюрократ [3, с. 88].

На сьогоднішній день стан ринку праці характеризується наявністю низки проблем, які заважають нормальному соціально-економічному розвитку як усієї країни, так і її окремих регіонів. Актуальними лишаються проблеми економічної активності населення, кількісно-якісного дисбалансу між пропозицією та потребою у робочій силі, низького кваліфікаційного рівня незайнятого та працюючого населення, а також проблеми зайнятості молоді та інвалідів (порівняно низький рівень освіти інвалідів і їх професійної підготовки, недостатній рівень підтримки тих, хто вперше виходить на ринок праці (випускників навчальних закладів), недостатня кількість робочих місць, на яких може бути задіяна праця інвалідів, нелегальні зовнішні трудові міграції, неформалізовані внутрішні трудові міграції та тінювий ринок праці [4, с. 118].

Тому, досліджуючи ринок праці, можна виділити три основні проблеми:

1. Нелегальна праця громадян України поза межами країни. За статистикою легальної еміграції громадян України, легально за кордоном живуть і працюють 1,14 мільйона українців. Проте за неофіційними даними, кількість

економічно розвинених країн. Про це повідомляє британське видання The Guardian. На першому місці за кількістю емігрантів перебуває Китай (468 тис. осіб емігрувало у 2009 р.).

2. Низький рівень середньої заробітної плати. Середня зарплата в Україні становить близько 370 доларів. Згідно з новим звітом ООН за величиною середньої заробітної плати працівників у 72 країнах світу, середня заробітна плата працівників становить 1 480 доларів США.

3. Зайнятість молоді – молодіжне безробіття в Україні сягає 20 % від загальної кількості безробітних по всіх групах. Проблема зайнятості молоді стосується не лише України, адже майже 13 % людей світу у віці від 15 до 24 років – це майже 75 млн – не мають роботи, і це становище навряд чи покращиться протягом наступних чотирьох років, повідомляє BBC [5, с. 198].

Більшість фахівців вважає, що для подолання першої проблеми (нелегальної міграції) необхідна реалізація державної політики з питань міграції та національної безпеки, спрямованої на активізацію протидії нелегальній міграції. З метою скорочення масштабів нелегальної трудової міграції населення за межі країни та посилення соціального захисту українських працівників за кордоном, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України потрібно приєднатися до конвенцій МОП щодо захисту прав працівників-мігрантів, інтенсифікувати зусилля щодо підписання угод про працевлаштування з країнами-реципієнтами української робочої сили, запровадити спеціальні посади у дипломатичних та консульських представництвах за кордоном у країнах призначення мігрантів, розробити програму стимулювання самозайнятості та мікропідприємництва для осіб, які повертаються після трудової діяльності за кордоном.

Наступною безумовною проблемою ринку праці, наслідки якої виходять далеко за його межі, є низький середній рівень заробітків і відповідно низька питома вага витрат на робочу силу у собівартості виробництва та оплати праці найманих працівників у ВВП, надмірна міжгалузєва і низька міжпосадова диференціація заробітної плати, передусім у бюджетній сфері [1, с. 26].

Ще однією проблемою на ринку праці є безробіття, що виступає наслідком незбалансованості пропонованої робочої сили із попитом на неї. На думку автора, уряду варто було б стимулювати створення нових робочих місць і відкриття нових фірм на проблемних територіях за допомогою пільгових кредитів і податкових пільг, навчання керівних кадрів і консультацій з питань ведення бізнесу, субсидій на дослідження і розробки, надання доступу до нових технологій, субсидій на підвищення кваліфікації чи перепідготовку постійних працівників, у яких є великий ризик втрати цієї роботи, підтримки в пошуках клієнтів і організації збуту і т. д.

Пріоритетними напрямками реформування українського ринку праці є вдосконалення системи оплати праці, розширення можливостей отримання населенням офіційних основних і додаткових доходів, соціальна підтримка окремих груп; підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили; сприяння ефективним і доцільним переміщенням працездатного населення; запобігання зростанню безробіття через створення робочих місць за рахунок різних джерел фінансування, впровадження механізмів звільнення і перерозподілу зайнятих, реструктуризації економіки і піднесення вітчизняного виробництва [5, с. 209].

Отже, завданням сучасного етапу в сфері регулювання зайнятості є перехід до активної політики на ринку праці, яка, на жаль, не здійснюється зараз. В основу має бути покладена модель управління, центральними елементами якої є основні регулятори ринкової організації праці: заробітна плата як ціна послуг праці, конкуренція на ринку праці, трудова мобільність, рівень безробіття. Саме за цими параметрами здійснюється, з одного боку, саморегулювання на ринку праці, а з іншого – відбувається втручання держави, яка реалізує координуючу, стимулюючу чи обмежуючу роль у процесі управління.

Наук. керівн. Пономаренко О. О.

Література: 1. Горілий А. Г. Економіка ринків праці / А. Г. Горілий. – Тернопіль : Видавництво Карп'юка, 1999. – 156 с. 2. Машика Ю. В. Сучасний стан ринку праці України в умовах світової фінансової та економічної кризи / Ю. В. Машика // Економіка, планування та управління в галузях. – 2012. – № 22 (1). – С. 185, 250–254. 3. Коновалов Ю. В. Проблеми ринку праці в Україні / Ю. В. Коновалов // Офіційний сайт НСПП. – Режим доступу : http://nspp-dnepr.at.ua/news/problemi_rinku_praci_v_ukrajini/2012-02-20-10. 4. Милашенко Т. Т. Проблеми та особливості ринку праці в Україні / Т. Т. Милашенко // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – Випуск 6/2008 (53). – Ч. 1. – С. 118, 139–141. 5. Буряк П. Ю. Економіка праці й соціально-економічні відносини / П. Ю. Буряк, Б. А. Карпінський, М. І. Григор'єва. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 440 с.